

Charakteristika vyučovacího předmětu *dějepis* (osmiletý cyklus)

Předmět *dějepis* vychází ze vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Dějepis, který je součástí vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Vzdělávací obsah předmětu dějepis přesahuje i do jiných vyučovacích předmětů, především do občanské nauky, českého jazyka a literatury, matematiky, zeměpisu/geografie a estetické výchovy. Výstupy RVP ZV jsou realizovány v primě až kvartě. Vyšší gymnázium (kvinta až septima) vychází z plánů RVP G. V rámci nižšího stupně gymnázia, který je koncipován podle RVP ZV, předmět *dějepis* zahrnuje částečně následující průřezová témata: Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova, Multikulturní výchova a Mediální výchova. V rámci vyššího stupně a čtyřletého gymnázia vycházejícího z RVP G zahrnuje částečně průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova.

Předmět dějepis je vyučován od primy do septimy s dvouhodinovou týdenní dotací.

Výuka probíhá v odborné učebně, která je kromě tradičních pomůcek vybavena televizorem napojeným na počítač.

Obsahově pokrývá chronologický vývoj člověka a lidské společnosti od pravěku po současnost.

Anotace

Cílem předmětu dějepis je nejen informovat o vývoji člověka a lidské společnosti v chronologickém sledu od pravěku po současnost, ale především naučit žáky historicky myslet, což je schopnost aplikovat historické poznatky a zákonitosti při chápání současnosti a budoucnosti. Důraz je kladen především na období řeckých dějin, které se staly kolébkou evropské civilizace, dále na dějiny 19. a 20. století, kde leží kořeny mnohých současných společenských jevů. Předmět přispívá k utváření historického vědomí, k uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace, vlasteneckému cítění a vytváření základních mravních hodnot. Učí respektu k základním principům demokracie, evropanství a odpovědnému občanskému životu. Vede k citlivému přístupu k přírodě a kulturnímu dědictví, k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožení. Žák je podporován ve

schopnostech zaujmout vlastní stanovisko a kriticky posoudit a hodnotit společenské jevy. Obecné historické jevy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionálních.

Důležitým cílem je vést žáky k úctě k člověku a životu jako takovému, což je nejlepší prevencí rasistických, xenofobních a extrémistických postojů. V neposlední řadě stojí výchova k toleranci a respektování lidských práv.

V předmětu dějepis je možné využít mnoho mezipředmětových vztahů (předmět český jazyk a literatura, zeměpis, občanská výchova, matematika a estetická výchova), v průběhu celého školního roku nejen systematicky a plánovitě, ale především v souvislosti s aktuálními událostmi, aktuálními potřebami ve výuce a při konkrétních reakcích žáků.

Obdobná situace je s tematickými okruhy průřezových témat. V osnovách jsou vždy zapsány k celému školnímu roku, neboť pro předmět dějepis je typické využití těchto tematických okruhů průběžně celý rok a velmi záleží na odborné erudici a individualitě učitele, jak dokáže reagovat na aktuální podněty, hlavně od žáků.

Výchovné a vzdělávací strategie

Učitel:

- rozvíjí zájem o minulost, současnost i budoucnost vlastního národa a pěstuje vlastenecké cítění nejen pomocí příkladů z historie, ale především vlastním zaujetím **(5)**

- vede žáky k poznání hlavních dějinných zákonitostí a hledání paralely mezi minulými a současnými událostmi v evropském a celosvětovém měřítku **(5)**

- pomáhá žákům utvářet si mravní žebříček hodnot na základě historických i současných příkladů, rozpoznávat jevy odporující základním principům demokratické společnosti a vyvarovat se názorů a postojů ohrožujících lidskou důstojnost a tolerantnost v mezilidských vztazích **(4,5)**

- učí žáky, aby uplatňovali schopnost realistického a kritického sebepoznávání a sebehodnocení diskusí nad klasifikací a vlastními učebními výkony; rozvíjí schopnost být ohleduplný a přijímat názory starších (pedagogů) i spolužáků **(3,4)**

- vede žáky k zájmu o aktuálním dění doma, v EU i celém světě a o veřejné záležitosti; aktivním zapojováním do regionálních událostí podporuje zájem o regionální záležitosti **(5)**

- vede žáky k tomu, aby samostatně vyhledávali informace v literatuře, pramenech, v tisku a na internetu, při práci ICT a aby zaujímali k těmto informacím objektivní postoj **(1, 2, 3)**

- motivuje žáky ke zdravé soutěživosti a snaze vyniknout zapojováním do školních, okresních, krajských i celostátních soutěží (Knihobraní, Den otevřených dveří muzeí, průvodcovství historickými památkami, DO, regionální archeologický výzkum...); důsledně kontroluje a hodnotí, zda zodpovědně přistupovali k zadaným úkolům **(1,6)**

- navozuje pozitivní vztah k opačnému pohlaví, na historických příkladech ukazuje stereotypní pohled na postavení muže a ženy ve všech oblastech společenského života **(3,4)**

- dbá na kultivované vyjadřování a chování, vede žáky k co nejvyšší jazykové kultuře; často zařazuje samostatná vystoupení žáků – referáty, soutěže **(3)**

Legenda:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence občanská
6. kompetence pracovní

Charakteristika vyučovacího předmětu *dějepis* (čtyřletý cyklus)

Vyučovací předmět *dějepis* vychází ze vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Dějepis, který je součástí vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Vzdělávací obsah předmětu *dějepis* přesahuje i do jiných vyučovacích předmětů, především do občanské nauky, českého jazyka a literatury, matematiky, zeměpisu/geografie a estetické výchovy. Předmět *dějepis* zahrnuje částečně následující průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova.

V předmětu *dějepis* je možné využít mnoho mezipředmětových vztahů (k předmětu český jazyk a literatura, základy společenských věd, biologie, geografie, matematika, estetická výchova) v průběhu celého školního roku nejen systematicky a plánovitě, ale především v souvislosti s aktuálními událostmi, aktuálními potřebami ve výuce a při konkrétních reakcích žáků.

Obdobná situace je s TO průřezových témat. V osnovách jsou vždy uvedeny k celému roku, neboť pro předmět *dějepis* je typické využití těchto TO průběžně celý rok a velmi záleží na odborné erudici a individualitě učitele, jak dokáže reagovat na aktuální podněty, hlavně od žáků.

Předmět *dějepis* je vyučován od 1. do 3. ročníku čtyřletého studia s dvouhodinovou dotací po celé tři roky.

Předmět *dějepis* má vlastní odbornou učebnu, která je kromě tradičních pomůcek vybavena televizor napojený na počítač.

Základní výchovnou formou předmětu *dějepis* je VÝKLAD, který je pravidelně kombinován s dalšími vyučovacími metodami: NÁZORNÉ UKÁZKY (diaprojekce, video, počítačová projekce, mapy, tabelární pomůcky, hmotné a písemné prameny...), FRONTÁLNÍ DISKUSE, SKUPINOVÁ PRÁCE (práce s písemnými prameny, dramatické ztvárnění historických epoch, „exkurze“ do minulosti...). Pravidelnou součástí jsou historické exkurze spojené s cíli výtvarné a literární výchovy (Praha, vlastní region, město Cheb, chebský hrad, archeologická naleziště v regionu). Pravidelná je spolupráce s chebským muzeem – studenti se každoročně zúčastňují Mezinárodního dne muzeí, Dne otevřených dveří muzea, Knihobraní a příležitostných výstav jako průvodci, ale i jako návštěvníci.

Procvičování získaných vědomostí a dovedností je uskutečňováno formou tematických testů, diskusí, křížovek, žákovských referátů, her a kvízů věnovaných určitým vymezeným historickým celkům. Klasifikace je doplněna o klasické ústní zkoušení.

Ve 3. ročníku si žáci mohou zvolit dvouhodinový seminář dějepisu. Je zaměřen především na kulturní dějiny v průřezu staletími, práci s historickými dokumenty (archiv, muzeum, odborná literatura) a prohlubování historických vědomostí. Výsledkem činnosti je ročníková práce (event. SOČ), její prezentace a obhajoba. Žák pokračuje v semináři i ve 4. ročníku, který je také dvouhodinový. Je zaměřen na systematické opakování k maturitní zkoušce a také zde je výsledkem ročníková práce. V případě SOČ si žák ponechává stejné téma z předcházejícího ročníku. Prezentace a obhajoba je součástí maturitní zkoušky.

Pro talentované žáky probíhá každý rok systematická příprava (2 hodiny týdně) na dějepisné soutěže (DO, Celostátní dějepisná soutěž, SOČ).

Výchovné a vzdělávací strategie:

Učitel:

- motivuje žáky, aby si nejen osvojili důležitá historická fakta, ale i historicky mysleli a na základě příkladů z historie vede žáky k občanskému vědomí; pomáhá žákům utvářet si na základě historických příkladů mravní žebříček hodnot a základní principy demokratické společnosti a vyvarovat se názorů ohrožujících lidskou důstojnost a tolerantnost, tím pomáhá vytvářet a rozvíjet žákovy etické, kulturní a duchovní hodnoty; vede k utváření pozitivního vztahu k opačnému pohlaví a respektování práv žen **(1,4,5)**

- vede žáky ke smysluplnému učení, aby měli pozitivní vztah k učení a dokázali kriticky přistupovat ke svým studijním výsledkům, rozvíjí touhu žáků soutěžit, vyniknout a zodpovědně přistupovat k zadaným úkolům; vede žáky k samostatnosti při vyhledávání informací v literatuře, pramenech, v tisku a na internetu, při práci ICT a zaujímat k těmto informacím objektivní postoj a zadává žákům samostatné úkoly, při jejichž řešení žáci tvořivě využívají získané poznatky, srovnávají a vyhodnocují své závěry a učí se objektivně a pružně argumentovat; seznamuje žáky s nejnovějšími informačními a komunikačními technologiemi, aby je používali při komunikaci s okolním světem **(1,2,3)**

- vede žáky k uplatňování schopnosti realistického a kritického sebepoznání a sebehodnocení a při skupinové práci vede k vzájemnému respektování názorů spolužáků, ale i pedagoga; pomáhá žákovi najít správný postup řešení problému, jestliže předchozí nevedl k cíli a vede žáky k využívání učiva z jiných předmětů, především u témat s výraznými přesahy; využívá ve výuce řízené diskuse k učivu, které souvisí s aktuálními problémy a aktivně zapojuje žáky do občanského života své školy, města a kraje **(2,4,5)**

- dbá na kultivované vyjadřování a chování a vede žáky k co nejvyšší jazykové kultuře tím, že často zařazuje do výuky samostatná vystoupení žáků (referáty, soutěže...); vyhledává a podporuje talenty pomocí školních a celostátních soutěží; prezentuje svůj nadšený osobní zájem o předmět **(3,4)**

Legenda:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence občanská
6. kompetence pracovní

Vyučovací předmět: dějepis

Ročník: tercie

[...]

Očekávaný výstup	Školní výstup	Učivo	TO průřezových témat	Mezipředmětové vztahy
	<ul style="list-style-type: none">• zhodnotí změny v charakteru výroby na přelomu století a úlohu českých zemí jako nejvyspělejší části R-U• provede kritiku narůstajících národnostních problémů v českých zemích (hlavně Češi X Němci)• stručně posoudí vybrané velké osobnosti politického, vědeckého i společenského života (osobnost TGM, A. Rašín, L. Riegra)• uvede konkrétní příklady kulturního života, ve kterých Češi byli na evropské úrovni	<p>Období konce 19. stol. do 1.sv.v. – vzestup české společnosti</p> <ul style="list-style-type: none">• změny v charakteru výroby na přelomu století vztahy národností v R-U• osobnost TGM <ul style="list-style-type: none">• kulturní život v české společnosti 2. pol. 19. století		

Očekávaný výstup	Školní výstup	Učivo	TO průřezových témat	Mezipředmětové vztahy
<ul style="list-style-type: none"> ➤ rozpozná klady a nedostatky demokratických systémů ➤ charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět ➤ rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu ➤ na příkladech demonstuje zneužití techniky ve světových válkách a jeho důsledky 	<ul style="list-style-type: none"> • stručně vysvětlí mezinárodní vztahy v předvečer 1. světové války (burská válka, rusko – japonská válka, balkánské války, Dvojspolek, Trojspolek, Trojdhoda) • shrne bezprostřední příčiny 1. sv. v., její průběh a konec • vyjádří předělovou úlohu VŘSR pro další vývoj 1. sv. v • načrtne nechuť českých vojáků bojovat • vysvětlí zahraniční i domácí odboj (Mafie, Národní výbor) • shrne výsledky 1. sv. v. • vyvodí důsledky pro Evropu, svět • vysvětlí pluralitní politický systém 1. republiky • popíše hlavní hospodářské kroky 1. republiky 	<p>MODERNÍ DOBA</p> <p>První světová válka</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozdíl mezi velmocemi před 1. sv. v. a narůstání mezinárodního napětí (hl. A, Fr, Něm., Japonsko, USA) • 1. světová válka • ruská revoluce • domácí a zahraniční odboj v českých zemích • vznik ČSR • versailleský systém 		

Očekávaný výstup	Školní výstup	Učivo	TO průřezových témat	Mezipředmětové vztahy
	<ul style="list-style-type: none"> charakterizuje vybrané osobnosti kulturního života 	<ul style="list-style-type: none"> 1. republika – politický systém hospodářský, sociální a kulturní život 1. republiky 		

[...]

Vyučovací předmět: dějepis

Ročník: třetí (septima)

Očekávaný výstup	Školní výstup	Učivo	TO průřezových témat	Mezipředmětové vztahy
<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí expanzivní záměry velmocí v okrajových částech Evropy a v mimoevropském světě, jež byly příčinou četných střetů a konfliktů daného období charakterizuje dvě světové války, 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí předpoklady a projevy imperiální (mocenské a koloniální) politiky velmocí odůvodní nástup Ruska jako evropské velmoci objasní silící vliv USA a jejich vojenské aktivity v předvečer 1. 	<p>Proměna Evropy ve 2. polovině 19. století</p> <ul style="list-style-type: none"> evropské velmoci v 70. a 80. letech 19. stol. rusko – turecká válka, berlínský kongres 1878 koloniální expanze evropských velmocí, rozdělení světa 	<p>OSV</p> <p>Poznávání a rozvoj vlastní osobnosti</p> <p>žák</p> <ul style="list-style-type: none"> je veden k sebeovládání a adekvátnímu chování vůči okolí je podporován ve volbě zdravého a bezpečného životního stylu <p>Seberegulace,</p>	<p>český jazyk a literatura</p> <p>(významná díla a osobnosti liter. vývoje od 2. pol. 19. stol. po současnost, literatura jako prostředek boje za mír, spravedlnost, samostatnost Československa a osvobození od komunismu, regionální příklady)</p>

Očekávaný výstup	Školní výstup	Učivo	TO průřezových témat	Mezipředmětové vztahy
<p>dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky</p> <p>➤ vymezí základní znaky hlavních totalitních ideologií a dovede je srovnat se zásadami demokracie, objasní příčiny a podstatu agresivní politiky a neschopnosti potenciálních obětí jí čelit</p> <p>➤ vysvětlí souvislost mezi světovou hospodářskou krizí a vyhrocením politických problémů, které byly provázeny radikalizací pravicových i levicových protidemokratických sil</p> <p>➤ popíše a zhodnotí způsob života v moderní evropské společnosti, zhodnotí význam masové kultury</p>	<p>sv. války</p> <ul style="list-style-type: none"> na mapě ukáže mimoevropská ohniska koloniálních konfliktů popíše vývoj české společnosti na přelomu 19. /20. stol. a umí zhodnotit její postavení a celkovou úroveň v dunajské monarchii charakterizuje nepřátelené koalice a objasní důvody vstupu jednotlivých států do těchto koalic zhodnotí životní styl, vzdělanost a umění přelomu 19. a 20. stol 	<ul style="list-style-type: none"> diferenciace politického života v českých zemích na přelomu 19. /20. stol. - osobnost TGM vznik nepřátelených koalic – krize evropské politiky, válečné konflikty na počátku 20. stol. životní styl, vzdělanost a umění přelomu 19. /20. stol. 	<p>organizační dovednosti a efektivní řešení problémů</p> <p>žák</p> <ul style="list-style-type: none"> je schopen více ovládat myšlenkové postupy řešení problémů je připravován na stále těžší důležité volby a rozhodnutí <p>Sociální komunikace</p> <p>žák</p> <ul style="list-style-type: none"> sebekriticky zkoumá své komunikační chování a podrobuje ho rozboru je již schopen tvořivé komunikace (plynulost, stručnost, pohotovost, výrazovost...) při komunikaci využívá i řeč těla 	<p>estetická výchova (kulturní dědictví od 2. pol. 19. stol. po současnost, příklady z regionu)</p> <p>geografie (proměny mapy Evropy i světa po svět. válkách, rozpadu socialistické soustavy, po polit. svět. krizích)</p> <p>základy společenských věd (ideologie moderní doby, myšlení moderního člověka, globalizace světa)</p>

Očekávaný výstup	Školní výstup	Učivo	TO průřezových témat	Mezipředmětové vztahy
	<ul style="list-style-type: none"> • stručně popíše příčiny, průběh a důsledky 1. sv. války • vysvětlí vznik čsl. Odboje a vznik čsl. Legií • vyjmenuje Masarykovy zahraniční akce • stručně charakterizuje výrazné osobnosti čsl. politického života doby 1. sv. války • vysvětlí pluralitní politický systém 1. republiky • shrne klady i zápory versailleského systému a vysvětlí jeho důsledky • charakterizuje vybrané osobnosti kulturního života 	<p>1. světová válka a poválečné uspořádání Evropy</p> <ul style="list-style-type: none"> • příčiny vypuknutí 1. sv. války, průběh • čsl. Odboj, účast legií, výsledky 1. sv. války • vznik Československa, struktura nového státu, vývoj ve 20. letech • poválečné uspořádání světa, versailleská mírová soustava • mezinárodně – politická situace v letech 1919 – 25 <ul style="list-style-type: none"> • kultura poválečného světa 	<p>Morálka všedního dne žák</p> <ul style="list-style-type: none"> - má uvědoměle vybudovaný žebříček hodnot - se chová zodpovědně a směřuje k demokratickým principům <p>Spolupráce a soutěž žák</p> <ul style="list-style-type: none"> - je připravován na konkurenci - snaží se ovládat v situacích, které se nevyvíjí dle jeho představ - je veden k pomoci druhým, ačkoli je to v rozporu s jeho vlastním zájmem 	

[...]

Komentář

Ukázka představuje velmi pečlivé a promyšlené rozpracování očekávaných výstupů a učiva RVP ZV a RVP G v učebních osnovách školního vzdělávacího programu. V charakteristice předmětu jsou zejména zdůrazněny vazby dějepisu s jinými vyučovacími předměty a tematickými okruhy průřezových témat. Pojetí dějepisu je vnímáno jako cesta, jak žáky naučit myslet v historických souvislostech a rozvinout v nich schopnosti, které jim umožní propojit historické poznatky a zákonitosti se současnými jevy a lépe tak pochopit jejich smysl a význam. Tomu mají ještě více napomoci konkrétně popsání a rozvedené postupy a metody (tzv. výchovné a vzdělávací strategie), které vyučující uplatňují ve výuce.

Dějepis představuje prostředí, kde je možné velmi pružně reagovat na aktuální dění kolem nás. V charakteristice vyučovacích předmětů je i na tuto skutečnost konkrétně upozorněno také v souvislosti s tematickými okruhy průřezových témat, která prolínají učebními osnovami všech ročníků. Je zde tedy dána možnost, jak systematického a plánovitého přístupu k výuce, tak reakci na aktuální potřeby a podněty od žáků.

Logická konkretizace je zřetelná na všech úrovních učebních osnov, a zejména skutečně podrobné začlenění tematických okruhů průřezových témat. Zařazení takto koncipovaného vyučovacích předmětu je možné považovat za velmi zdařilé i s určitou obavou vysoké náročnosti jak na žáky, tak na vyučující. Velmi přínosný je také detailní přístup k mezipředmětovým vazbám, kde je přímo čitelná linie průřezových témat Dějepisu s jinými vyučovacími předměty, a kde se tyto vazby neomezily jen na prosté vypsání námětů, které tyto spojnice často jen obecně naznačují.

Z hlediska vzdělávacího obsahu je nutné vyzdvihnout tedy logické zařazení průřezových témat a konkretizované mezipředmětové vazby, díky kterým si žáci mohou uvědomit a upevnit nejen úzkou propojenost mezi jednotlivými vyučovacími předměty, ale také, že je nutné pohlížet na určitá témata z více možných úhlů pohledu, aby bylo možné tyto jevy nejen kriticky posoudit a zhodnotit, ale také k nim zaujmout vlastní odpovědné stanovisko.

*V ukázce učebních osnov – tercie / 3. ročník (resp. septima) je zřetelně patrná určitá míra gradace, jak ve výstupech tak v učivu. Některé školní výstupy z nižšího stupně byly pro lepší návaznost zařazeny i na vyšším stupni a tím je také zajištěna kontinuita, která žákům (ale také vyučujícím) lépe umožní navázat na to, co již měli možnost poznat a myšlenkově uchopit v nižším ročníku. Ve zkrácených ukázkách jsou naznačeny tyto možné gradace (v tabulce podbarveno zeleně), kdy např. školní výstup pro tercii: „stručně vysvětlí mezinárodní vztahy v předvečer 1. sv. v. (burská válka, rusko-japonská válka, balkánské války, Dvojspolek, Trojspolek, Trojdohoda)“ **je na vyšším stupni rozveden:** „vysvětlí předpoklady a projevy imperiální (mocenské a koloniální) politiky velmocí; odůvodní nástup Ruska jako evropské velmoci; objasní sílící vliv USA a jejich vojenské aktivity v předvečer 1. sv. války; na mapě ukáže mimoevropská ohniska koloniálních konfliktů; charakterizuje zneprátelené koalice a objasní důvody vstupu jednotlivých států do těchto koalic“. Na nižším stupni jsou žáci nejprve uvedeni do souvislostí, které později také přispěly k propuknutí 1. světové války, na vyšším následně pronikají detailněji do jednotlivých konfliktů a na základě vlastní myšlenkové práce: „odůvodní – objasní – charakterizuje – vysvětlí – prokáže nejen znalost faktografických aspektů, ale také pochopení určitých dějinných souvislostí této doby.*